

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Lapončani.

To premišljevanje začnem z živim občutljem hvalnosti do svojega Stvarnika in milovaje nekatere svojih bratov, do katerih je bila narava v razdelitvi svojih dobrot bolj skopa. Lapončani in druge ljudstva, ki blizo severnega tečaja stanujejo, so mi sedaj na misli. Njih osoda in njih živetje v primeri z našim ni gotovo nič kaj srečno. Njih dežela je obširna gora, ki jo sneg in led zakriva, ki ga tudi poletje stopiti ne more. Kjer so gore pretergane, se širijo na milje dolgi močirji in namoki. Visok sneg pokriva doline in griče. Veči del leta je ožstra zima. Noči so dolge, in dneve razsvetljuje le slaba zarja. Prebivavci teh dežel se vmaknejo mrazu v svoje šotore, ki si jih lahko v vsacem kraju napravijo. V sredi šotora je ognjišče, s kamnjem ograjeno, in dim odhaja skozi neko luknjo, ki jim je tudi namest okna, in od ktere železne verige s kotli visé, v katerih si jed kuhajo ali led topé, da imajo kaj piti. Znotraj po stenah so kožuhi razpeti, da vetru v šotor branijo. Na stranéh so živalske kože, na katerih ležé. V taci prebivališčih preživé zimske dneve; šest mescov živé v vedni noči in ne slišijo okrog svojih šotorov drugega ko bucanje vetrov in tulenje volkov, ki se po ropu okrog klatijo.

Ako, prijatelj moj, ta revni stan Laponcov primerjamo z našim, kolikšen je razloček, za katerega ne moremo nikdar dosto hvaležni biti dobrotljivemu vladarju tega sveta!

Al je pa prebivavec omenjenih severnih dežel vendar le tako nesrečen, kakor se nam zdí? Res je, da v težavah in nadlogah nar. ožstrejšega vremena po nepotnih dolinah okrog tava; al njegovo telo je vterjeno in v stanu vsako neugodnost prenesti. Lapončan je ubog in brez vsih vgodnost; al dovelj je bogat, ker drugih potreb ne pozná, ko take, ki jim lahko pomaga. Več mescov ne vidi sončne svetlobe; al — da tème svojih noči ložej prenaša, mu sveti burjava ali severna zarja in luna. Sneg in led, v katerega je, tako réči, zakopan, ga ne dela nesrečnega. Izreja in navada ga je za ožstrost njegovega podnebja vterdila. Njegovo ožstro živetje ga uči mrazu zoperstati. In kar bi brez posebne pomoči ne prenesel, mu je narava polajšala. Dala mu je živali, s katerih kožuhi se mraza brani. Dala mu je sedlone ali severne jelene, od katerih ima šotor, obleko, posteljo, jed in pijačo, — s katerimi se na daljne poti podaja, kateri skoraj vsim njegovim potrebam zadostijo, in za katerih živež mu ni treba veliko skrbeti. In če je res, da se sreča bolj po občutlju, ko po pameti sodi; če je res, da prava sreča ni le na nekatere ljudstva in na nekatere kraje navezana; in da zadovoljnost v vsacem kotu zemlje človeka osrečuje; al bi se ne smelo prašati: kaj manjka Lapončanu, da bi ne mogel po svojih razmerah srečen biti? — Tako modrost Gospoda nebes in zemlje vse lepo vravnuje na svetu!

Slovanski običaji.

Ženitovanje v Dalmaciji poleg turške meje.

(Dalje.)

Brat sestro jednako derží in je déveru ne pustí, dokler ne pridejo na uličine vrata, pa mu ondi reče: „zlati déver, ako češ, da ti tako banico dam“, in konec dolzega prepiranja mu déver kaj v dar dá, on mu pa sestro prepusti.

Na odhodu iz nevestine hiše se izpalijo topovi svatom na čast, kakor pri njih dohodu. Se udalijo enmalo

od hiše, kliče oče svojo hčer, da bi se obrnila, da bi se narod vergel po njeni rodovini. Ako pa mislijo svati, da je ženinov rod imenitnejši od nevestinega, gledajo déveri (ženinovi bratje), da se ne oberne. Tudi prijatli kličejo svate po njih svatovskih imenih, pa jim srečen pot želijo, na priliko: „Oj pervak bane!“ — „Aj“. — „Hajde z Bogom in da ti je dobra sreča!“ pa izpalijo puške, uni pa mu odgovoré ravno tako. In tako se sklicujejo, dokler se čuti in razumeti zamorejo, na zadnje pa vsi svati na enkrat izpalijo puške, in jim se tako zahvalijo za ljubav in doček.

Nvesta se k cerkvi gredé pogostoma priklanja, posebno ako koga sreča, toda v roke nobenega ne ljubi.

Svati grejo z nevesto naravnost k cerkvi, in ko so blizo nje, pošljejo naprej nekoliko svatov po ženina; ta pa prej ko se v cerkev podá, prosi svoje starše za blagoslov roke jim poljubivši. Ko se iz hiše k cerkvi podajo, izletí njegova mati, če je tudi stara, pred hišo v kolo, pa s snahami in deklicami zapoje:

Kosto majki desno roko ljubi,
Ona mu pa dobre čase daje,
Čase dobre od Boga, najbolje.

Tako prepevajo strica, brate, sestre, tetke in ostalo rodbino, tako spravljajo Kosta na poroko.

Po dokončani poroki zapové pop mladencem (ženinom), da se prec ondi poljubijo. Ako ni ženin preveč sramožljiv in se nadja, da bo nevesto iz nenadi objeti zamogel, posluša popa. Ako se pa sramuje, ali bojí, da tega izpeljati ne bo zamogel in se torej osramotil, ne posluša ne on, ne ona popa. Na koncu kušujejo ženini in svati križ in devajo na-nj kolikorkoli popu za venčanje.

Merzlične snahe in deklice pridejo v cerkev in po dokončani poroki prašajo nevesto: kdaj jih bo merzlica popustila, misleče, kakor se tudi govori, da jih bo gotovo ondaj popustila, kakor jim nevesta réče; nekteri pa velijo, da dekleta, vprašaje: kdaj jih bo merzlica popustila, mislijo, kdaj se bojo možile; zato jim nevesta, kar je moč, odloči kraji rok (čas).

Dokler se mladenci v cerkvi poročajo, stopijo pred cerkvijo zunej svati v kolo in prepevajo razne igraške pesmi.

Po poroki spremljajo prijatli ženina domú, svati pa zaostanejo z nevesto pri cerkvi. Ko pa mislijo, da bi ženin vse k hiši prispel, izpalijo ondi vsi na enkrat vsaki po eno puško in grejo na ženinov dom, in ko so en stre-laj od hiše, pošljejo naprej glasonošo, ki napové, da grejo svati z nevesto srečno. Ondi ga pričakajo z majoliko vina z robčem pokrito. Po tem gré svatom naproti. Ko se svati z nevesto hiši približajo, popevajo snahe in deklice pred hišo v kolu:

Odleteli, doleteli sivi sokoli,
Donesli so dobre glase od vse gospode.

Kaj se sjalo preko Risna grada? Ni ne žuto zlato med zlatari,
Al je sonce, al je jasna luna? Ni ne djerdjef medi veziljami,
Al je fini škerlet med krajači? Ne jabelko od suhega zlata,
Al je žuto zlato med zlatari? Nista ona dva kamena draga,
Al djerdjef je med veziljami? Ampak naša snaha med deveri;
Al jabelko od suhega zlata? Koliko je čedna ino lepa.
Al sta ono dva kamena draga? Čelo ji je visoka planina,
Ni ne sonce, ni ne jasna luna, U lice je bela in rumena
Ni ne fini škerlet med krajači, Iz daleka dvoru svetlost daje.

(Dalje sledí.)

Slovstvine reči.

Tudi nekaj o slovstveni zapuščini Stanko Vraza.

Milo mi je bilo pri sercu sostavek prebravšemu, katerega je neka blaga duša iz zlatnega Praga pisala o slovstveni zapuščini mojega rajnega prijatelja Stanka Vraza. Sam sem hotel na oni bezljubezni članek v lanskem „Nevenu“ odgovoriti, ali ker vém, da ima rajni pesnik na Horvatskem dosto iskrenih poštovalcev, sem

čakal: da se bode kdo potegнул za zapuščino pisavnika jugoslavenskega, kateri je drugi svoji domovini svoje življenje žertoval in slovstvu horvatskemu vso svojo srečo. Ali ni se našel v Zagrebu noben človek, kateri bi bil vstal za poštenje rajnega, kar je hudo znamenje in slab prognostikon za slovstvo horvatsko. Nabiram že več časa si gradivo za popoln življenjepis rajnega prijatelja, vendar drugi važniši poslovi so me dozdej prečili ga doveršiti. Iz obširnega tega životopisa bode jugoslavjanstvo vidilo, da rajnemu Stanku po pravici gré lepo mesto v zgodovini knjižestva jugoslavenskega. Njegovi nameni so bili naj čistejši, blago njegovo serce je gorelo za srečo jugoslavenskega naroda od te dobe, ko je Vraz začinjal spoznavati junaški svoj narod, in Bog daj, da bi vsak toliko storil za njegovo slavo, ko je storil Stanko. Ne morem tukaj razkladati cele poti njegovega duševnega razvitja, ne blagega tersenja za povzdignenje narodnega slovstva, večidel je že tako svetu znano; tukaj samo omenjam, da je rajni slavni pesnik Horvatsko ljubil in da po vsi pravici zasluži, da Horvatska njegov spomin blagoslavlja. Bilo le leta 1839, ko se je od mene ločil in Gradec zapustivši se v Zagreb podal. Težko mi je bilo pri sercu pogrešati umetno izobraženega človeka, od ktere ga sem se posebno v obziru estetičnih in jezikoslovnih znanost dosto naučil. Rekel mi je, da neće več v slovenskem narečju pisati, ker je slovenski narod še premlačen za slovstvene dela v narodnem jeziku. Na Horvatskem sveti že „Danica“, mi je rekel, in skoro bode beli dan. Kakor je sklenil, tako je storil. Prosil sem ga ob ločitvi za spomin in dal mi je sledečo romanco:

Slovenski pisavnik.

Romanca po Berangerevi šegi.

(Po viži, ktera koli komu draga.)

Slovenka sina je rodila,
Si sama ga nadajala,
Na rokah z ljubavjo nosila,
S solzami v svet odposlala, —
In sin tam Nje ni pozabil,
Jo v sercu nosil, kjer kol bil,
Ob noč in dan si lomil glavo
Za njeno srečo, njeno slavo,
Postal za mater je pisavnik —
Al joje, joje in prejoj!
Oj ni, Slovenska! čas še Tvoj.

Ko v društvu se od knižtva pravi,
On knigo prvemu podá,
Ta berž očali na nos vstavi,
Al ker čerk njegovih nema,
Prečeden jo na stran položi,
Od knjig slovenskih tak zakroži:
„Jim zlati časi prešli že,
Ko Truber, Gutsman pisal je.“
Žalostno misli mlad pisavnik:
Joj, joje, joje, in prejoj!
Tu ni, Slovenska! čas še Tvoj.

Ko prišel kam med mlade ljudi,
Kjer bil od narodov govor,
In fant velel: „Slovensk je hudí,
Slovenec len, nečist, gerd, nor...“
Je skočil on ko ogenj živ,
Da brani narod, ki ne kriv;
Al fant je s smehom odgovoril:
»Kaj mislite? Ta je obnoril!“
Žalostno zdihnul mlad pisavnik:
Oj, joje, joje, in prejoj!
Tu ni, Slovenska! čas še Tvoj.

Kar doma spisal, v mesto nesel
Ter tam ponudil knigarji,
Knigar nemilo z glavo tresel
Delaje 'z knjig zavitke si,
Ter piscu tak slovenš'no hvali:
„To, glej, so tehanti pisali,
Al skor še ni pri men' sto ur

Že mora bit' makulatúr,
Bes vas naj s pismami vred vzeme!“
Oj, joje, joje, in prejoj!
Oh ni, Slovenska! čas še Tvoj.

Tak se pisavniku godilo,
Čul, vidil psovat mater je,
Dostkrat okó se mu zalilo.
Zlo zbolelo ga sercé,
Krepost terpet' po sveti imá,
Slovenska! upaj u Bogá.
In ko misleč u nebo zira,
Glej Danica nov dan odpira,
Vesela bodi! Sliš' . . . Oj, oj!
Slavenska! bliža se čas Tvoj.

Prebravši te verste sem mu rekel: „Božja pomoč, brate! Idite v beli Zagreb in delajte za duševno srečo naroda. Res je, da na Slovenskem je še malo narodnega duha in dosti enostranosti in sebičnosti na Štajarskem, Kranjskem in Koroškem, ali upati hočemo v Boga, da bode bolje. Jaz hočem se pripravljati za službo narodnega slovstva, podpirajte „Danico“ s svojimi lepimi duševnimi darovi, da bode zmiraj jasneje svetila, dokler ne vstane solnce, ktero bode tudi Slovence ogrelo.“

Tako sva se ločila leta 1839. Jaz sem spoznal, da za njegovo slovstveno delavnost je Slovenska bila preozka. Njegov bistri duh je potreboval širakejega okrožja. On je posvetil svoje pero Horvatski ne iz dobička, tudi ne za kruha voljo, ker predobro vémo, da noben jugoslavensk spisatelj se še ni obogatil s pismenstvom, temoč, ker je v Horvatski našel bolj široko polje za duševno delovanje svoje in več nadušenih serc za slovstvo narodno, kakor onda v svoji domačii.

Ali ni to blag namen? In Horvatska ne bi mu toliko zahvale vedila in njegove zapuščine na svetlo dala? Ne verjamem! Ako pa bi, žalibog! vendar taka bila, hočemo mi Slovenci pravičnejši biti proti svojemu rojaku in damo Vam kukavnih 50krat 60 krajcarjev. Nam so plodovi njegovega duha neprecenljivi. Davorin Terstenjak.

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Pole v Istrii. (Dalje.) Akoravno je prestala Pola take velike nesreče, je vendar večkrat cvela; s kupčijo po morji in z Oglejem po suhem si je pridobila bogastvo in čast. Kinčale so jo, kakor je bilo zgorej rečeno, lepe poslopja: tempeli, gledišče, kopališče, preluka, cerkve, stan za romarje v sv. deželo, in druge velike palače; ali vse to je minilo s 14. stoletjem, in od tega časa so nam le razvaline spominek njene nekdanje velikosti. Benečanski jarm ji je zapustil samo eno terdno sozidano ječo; skorej vse druge spomine pa sta skrušila vse premenljivi čas in blagoželjnost človeka. Za to, kar se še vidi, se mora hvala dati cesarski miloserčnosti, od ktere se je nadjati, da bo obderžala, kar je znamenito, in napravila, kar je potrebno; — vidi se že, da Pola spet iz temé vstaja, ker Franc Jožef ji veléva: „Pola vstani!“ Pola vstaja, zdihuje: kdo kliče na dan? Da! na dan se dviguje spet Pola, ali kaj zagleda po tako dolgem spanju? Odpira se jej vés nov svet. Ona vidi, da si veliko ljudi tukej živež pridobiva pri zidanju velicega arsenala za cesarsko mornarstvo; pri napravljanju terdnjav, ki bodo krepčale bližnje hribce okoli in okoli, da inostrani sovražnik ne bo mogel se bližati mestu. — Kar pa ljudstvo tega kraja zadene, se vidi resnica pregovora, ki pravi: „narod brez narodnosti je telo brez kostí“, ker naroda v sebi lastnega tukej ni, ampak troje jih je, ki začudeno eden drugega gledajo, osno vaje si prihodnost vsak po svoji misli.

Istrija, ki je nekdej bila bogata, je zdaj revna; nima ne derv, ne vode, — dva uzroka, zavolj kterih se Istrijanom po krivici lenost očituje, ker kodar ni ne derv ne lesa, tudi ni mogoče ne kuriti ne graditi; in